

www.skagerrak.org

Dato: 8. august 2011
Fra: Stiftelsen Skagerrak
Til: Statsministerens kontor v/

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen
kesp@smk.dep.no / 22 24 40 02

kommunikasjonssjef Trude Måseide
trude.maseide@smk.dep.no / 22 24 48 40 / 957 26 510

Regjeringsråd Nina Frisak
Nina.frisak@smk.dep.no / 22 24 40 24

Kopi: Justisdepartementet
Justiskomiteen i Stortinget
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap
Nasjonalt støttegruppenettverk v/ Merete Mihle i Røde Kors og Kjell Skalleberg
AUF
Media

Sak: Innspill til opprettelse av en 22. juli-kommisjon

Vi ønsker først å uttrykke respekt for håndteringen av angrepene som rammet Norge 22. juli. Regjeringen ble selv hardt rammet, men har vist handlekraft også i et svært følsomt og sårbart område.

Vårt anliggende er regjeringens beslutning den 27. juli 2011 om opprettelse av en kommisjon som skal gjennomgå angrepene på regjeringskvartalet og Utøya. Personlig erfaring fra tidligere katastrofehendelser og engasjement knyttet til sikkerhet og beredskap, begrunner noen innspill som vi håper kan tas med i betraktning ved forberedelsene til den kommende kommisjonen.

Undersøkelseskommisjoner har et annet formål enn påtalemyndighetens etterforskning og domstolenes behandling. Kritisk gjennomgang av diverse forhold har ikke som formål å avdekke ansvar i betydningen skyld, men å frembringe fakta om hendelsesforløp og bakenforliggende sammenhenger, i den hensikt å frembringe læring som kan gi effektiv forebygging.

Mandatet

Det anbefales at mandatet ikke avgrenses på en måte som kan hindre kommisjonen fra å belyse relevante temaer. Noen temaer er kanskje ikke fokusert så kort tid etter katastrofen som dags dato, men kan etterhvert fremstå som relevante for samfunnets bearbeidelse av det som har skjedd.

Vi anbefaler derfor at mandatet som gis ved opprettelsen, stiller kommisjonen fritt til å ta opp andre forhold enn de som nevnes spesielt i mandatet.

Beredskap

Vi har forstått at kriseberedskapen i politiet vil inngå i evalueringen. Den samlede beredskapen i den sivile administrasjonen, lokal kriseberedskap, statlig og kommunalt helsevesen, frivillig sektor og forsvaret, bør også inngå i dette.

Evalueringen bør ikke avgrenses til hvordan den konkrete beredskapen har fungert, men også ha en gjennomgang av hvilke lover, forskrifter og veiledninger som er relevante, med forslag til revisjoner som avdekkes som nødvendige. Eksempelvis har Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap i august 2010 utgitt en meget god veileder for sikkerhet ved store arrangementer.

http://www.dsb.no/Global/Publikasjoner/2010/Tema/Veileder_for_sikkerhet_ved_store_arrangementer.pdf

Veilederen er resultat av tverrfaglig utredning, og den skal nå evalueres. Erfaringene etter 22. juli og vurderinger gitt av den kommende kommisjonen er etter vår mening svært relevante for denne evalueringen.

Dersom evaluering og forslag relatert til forsvaret vil kreve sikkerhetsklarering, så bør utvalgets medlemmer klareres for dette, og denne del av evalueringen og etterfølgende prosess må eventuelt unntas offentlighet, slik at forhold relatert til forsvaret kan inngå i kommisjonens arbeid.

Skadelidtes situasjon

Kommisjonen bør utrede de skadelidtes situasjon og rettigheter etter katastrofen. Aktuelle temaer for denne delen kan være:

- **Erstatningsrettigheter:** Gjerningspersonen har åpenbart ikke økonomisk kapasitet eller forsikringsdekning til å kompensere de skadene han har forvoldt på mennesker og materielle verdier. En gjennomgang av skadelidtes situasjon og rettigheter på dette området er viktig.

Vi antar at Lov om voldsoffererstatning vil regulere deler av forholdet. Ved tidligere katastrofer har skadelidte organisert seg og gjennomført felles forhandlinger. Den økonomiske fordelene ved en slik effektivisering av erstatningsoppgjøret har kommet skadelidte til del, ved større erstatninger enn de ellers ville oppnå.

Det foreligger erfaring med at krav om samordning av erstatninger mot andre ytelser, er frafalt. Voldsoffererstatningsloven regulerer imidlertid at samordning skal finne sted, med forbehold om at vi har forstått dette riktig. Kanskje katastrofer av det omfang vi har erfart nå, bør åpne for fleksible forhandlingsløsninger. Vi er dessuten usikre på om voldsoffererstatningsloven innebærer et objektivt erstatningsansvar, hvilket bør være tilfelle. Vi mener at hele temaet bør utredes, eventuelt med forslag til justeringer i voldsoffererstatningsloven.

Et aktuelt tema kan være en gjennomgang av hvordan statens erstatningsansvar i slike saker kan finansieres. Fra vår side har vi hatt under forberedelse et forslag om et fond, hvor foretaksstraff kan gå til et fond for kompensasjon til skadelidte og evt forebyggende arbeid. Særlig relevant er dette i situasjoner hvor offentlige virksomheter ilegges foretaksstraff, jf. f.eks ulykken på Rødsmoen øvingsfelt på Rena den 13. oktober 2009, som medførte ileggelse av Foretaksstraff til forsvaret.

Det kan være naturlig å hente frem NOU 1997: 11, som utredet en lov om kriminalitetsofferfond, og som etter det vi forstår inngår i forarbeidene til dagens voldsoffererstatningslov. Dersom kommisjonen åpner for dette tema, vil vi komme tilbake med utfyllende innspill til kommisjonen.

- **Helse:** Den samlede helseoppfølging til direkte overlevende, men også deres pårørende som må forstås som skadelidte, bør evalueres. Herunder med vurderinger av mulige senskader og hvordan slike kan forebygges.

- **Juridisk stilling:** Tidligere erfaringer med større havariutredninger viser at de skadelidte ikke har hatt samme status som part i saken som andre involverte. Vi sikter her i første rekke til større maritime havariutredninger, men foreslår uansett at kommisjonen bør utrede hvilke rettigheter de skadelidte har til informasjon og til å opptre som part i saken, i forhold til politiet, senere rettssaker, den aktuelle kommisjonens arbeid, og andre aktuelle prosesser.

Dersom de skadelidte etter angrepene den 22. juli organiserer en felles organisasjon eller annen form for felles nettverk, mener vi det er viktig at kommisjonen etablerer en god kontakt med denne instansen. Dersom det ikke finner sted noen slik organisering, må kommisjonen uansett være åpen for god dialog med de skadelidte, slik de kommer til å opptre overfor kommisjonen.

Katastrofen har rammet et stort antall personer. Mange er knyttet til hverandre i arbeids- og politisk organisert fellesskap, men det må ikke glemmes at det antakelig er mange skadelidte som ikke tilhører noen klar fellesskapskategori. Der er viktig at alle opplever inkludering som skadelidte i det videre oppfølgingsarbeidet gjennom prosessene som følger etter katastrofen, herunder kommisjonens arbeid.

Aktuelle temaer

En bred og relevant rapport fra kommisjonen, kan i tillegg til de øvrige forhold vi peker på i dette brevet, vurdere forhold som:

- **Våpenloven:** Informasjon om våpen som er benyttet, må gi grunnlag for en grundig gjennomgang av dagens reguleringer av tilgang til våpen, oppbevaring, kontrollopplegg, vilkår for tilbaketrekking av tillatelse etc, og eventuelle forslag til endringer i dagens regulering.
- **Internett som arena for debatt:** Gjennomgang av etablert kunnskap og alternative forståelser av hvordan internett, blogger og nettdebatter virker inn på politisk debattkultur og evt kan påvirke enkeltpersoners handlingsmønster.
- **Internetthandel:** Det er relevant å utrede handel pr internett med f.eks kjemikalier og dopingmidler, slik det har fremkommet informasjon om etter 22. juli. Selv om dette vil avdekke globale handelsveier, så er det relevant å fremskaffe kunnskap om dette, eventuelt som grunnlag for norske initiativer i internasjonale fora.

I og med at rus og bruk av dopingmidler har vist seg å være relevant i denne saken, vil vi minne om at Helse og omsorgsdepartementet forbereder en stortingsmelding om rus, hvor doping skal inngå som et nytt tema for offentlige utredninger på rusfeltet.

Samarbeid

Undersøkelseskommisjonen bør være i dialog med og ha oversikt over de sektorspesifikke evalueringer som finner sted innenfor helsesektoren, politiet, forsvaret, kommunene, DSB, finanssektoren og andre som i tiden etter terrorangrepet gjennomfører evaluering av egen beredskap. Kommisjonen bør invitere alle som nå iverksetter slik evaluering om å informere kommisjonen, slik at kommisjonens rapport kan gi kunnskap om hvilke evaluerings- og læringsprosesser som en slik katastrofe iverksetter i det norske samfunnet.

Kommisjonen bør også innhente relevant informasjon, erfaringer og tiltak i andre land og opprette en nær dialog med både aktuelle offentlige kompetanseorganer, forskningssentra og frivillige aktører.

Prosess

Vi håper at kommisjonens fremtidige rapport kan bli gjenstand for en politisk behandling og invitasjon til åpen høring. Det finnes eksempler fra tidligere på at rapport fra undersøkelseskommisjoners har dannet grunnlag for senere stortingsmelding og behandling i Stortinget. Vi regner med at det vurderes nå.

Lov om offentlige undersøkelseskommisjoner

NOU 2009: 9 om Lov om offentlige undersøkelseskommisjoner ble avgitt 4. mai 2009. Arbeidet ble ledet av Arild Eidesen. Etter det vi forstår så forbereder lovavdelingen i Justisdepartementet - forøvrig selv hardt rammet den 22. juli - en proposisjon på bakgrunn av denne rapporten.

Vi mener at erfaringene nå må tas med i den videre utredningen av hvordan aktuelle forhold ved fremtidige undersøkelseskommisjoner skal reguleres og organiseres.

I utgangspunktet er vi positive til en videre konsentrasjon av denne type oppgaver til Statens Havarikommisjon for transport, slik at dette organet kan utvikles til en fast tverrfaglig og tverrsektoriell kommisjon for utredninger av katastrofer, kriser og ulykker på nasjonal basis. Den tverrsektorielle modellen motvirker at sterke næringsinteresser får sterk innflytelse, og den faste beredskapen gir en kompetanse som ikke må bygges opp ved hver enkelt utredning.

Dette er synspunkter vi kan komme tilbake til, f.eks ved behandlingen av rapporten til 22. juli-kommisjonen, som vi derfor håper at vil vurdere også dette tema.

Kommisjonen har en viktig oppgave i å gjøre det norske samfunnet bedre rustet til å møte alvorlige anslag og katastrofehendelser i fremtiden. Vi sender derfor dette i beste mening og håper at våre synspunkter vurderes som relevante i forkant av oppnevningen av 22. juli- kommisjonen.

Med vennlig hilsen
STIFTELSEN SKAGERRAK

Jan Halvør Harsem
informasjonsansvarlig

Arne Sagen
styremedlem og Accident Investigator

Stiftelsen Skagerrak arbeider for å redusere samfunnets sårbarhet for katastrofer og ulykker med alvorlige konsekvenser for liv, helse, miljø og materielle verdier. Stiftelsen Skagerrak kan eventuelt også bistå skadelidte med rådgivning.

STIFTELSEN SKAGERRAK

Kontor: Gml. Drammens vei 227 - Asker sentrum / **Post:** Postboks 23. 1371 Asker. Norge

Internett: www.skagerrak.org / **Epost:** jan@harsem.no

Telefon: +47-66 900451 / +47-95 771199 / **Telefaks:** +47-66 795736